



Gebiedsidentiteit dankzij herkenbare cultuurhistorie

De identiteit van een gebied, of het nu landelijk gebied of bebouwde kom is, wordt voor een belangrijk deel bepaald door zijn cultuurhistorie: het 'geschiedenisverhaal' van het gebied, zoals dat afleesbaar is aan het landschap en gebouwen. Vaak geldt: hoe meer er zichtbaar is van de ontstaansgeschiedenis en bewoningsgeschiedenis van een gebied, hoe meer het gebied een eigen karakter en daardoor een eigen identiteit krijgt. In een landschap waar voldoende van de cultuurhistorie bewaard is gebleven, is met vrij weinig moeite de geschiedenis van het gebied afleesbaar, als uit een boek.

Groeiend historisch besef

Bij veel gemeenten leeft de wens om het cultuur- en natuurhistorisch erfgoed zo goed mogelijk te behouden en te ontwikkelen, ook bij nieuwe ruimtelijke planvorming. Ook onder de bevolking leeft vaak die wens en is er veel enthousiasme voor en kennis van de cultuurhistorie van de eigen gemeente. Zowel gemeenten als de bevolking zijn gericht op historische gebouwen, historische landschappen en historische landschapselementen. Gemeenten houden dan ook bij de diverse ruimtelijke ontwikkelingen die spelen, zo veel mogelijk rekening met cultuur- en natuurhistorie.

Toch verlies aan samenhang en identiteit

Ondanks dat gaan er bij ruimtelijke ontwikkelingen nog onnodig veel historische elementen en structuren verloren, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Belangrijke oorzaken daarvan zijn dat een gemeente vaak geen totaal-inzicht heeft in de historische waarden en ruimtelijk-historische samenhangen binnen het eigen grondgebied, en dat een duidelijk cultuurhistorisch beleidskader voor versterking en behoud van die samenhangen ontbreekt. In veel gevallen heeft een gemeente geringe kennis van de historische betekenis van bepaalde elementen en verbanden.

Vaak worden wel de meest opvallende of waardevolle cultuurhistorische elementen bewaard, bijvoorbeeld via een Monumentenlijst of het verdrag van Malta (archeologie), maar de minder opvallende elementen krijgen zelden bescherming. Historische gebouwen en andere elementen komen daardoor vaak 'los' in hun omgeving te staan: verbanden met de omgeving gaan door onkunde verloren. Ook het omgekeerde gebeurt: er gaan gebouwen verloren waarvan de historische waarde op zichzelf gezien niet bijzonder groot is, maar deze objecten kunnen wel bepalend zijn voor de (historische) samenhang van de omgeving. Daardoor gaan met het gebouw belangrijke 'karaktereigenschappen' van het landschap verloren. Door dergelijke ontwikkelingen verliezen veel landschappen in Nederland hun eigenheid, hun identiteit. Als deze ontwikkeling doorgaat, dan dreigt het Nederlandse landschap overal hetzelfde gezicht te krijgen (met hier en daar een historisch element). Aan de omgeving wordt het steeds moeilijker afleesbaar in welke regio men zich bevindt, en de geschiedenis van een gebied wordt steeds moeilijker afleesbaar uit de overblijvende historische fragmenten.

Toenemende overheidsaandacht

Deze problematiek krijgt op verschillende niveaus steeds meer aandacht van de overheid. Gemeenten willen inzicht in de waarde van hun 'historische archief' hebben en zoeken naar wegen om ook elementen die niet op een monumentenlijst staan te beschermen vanwege hun historische waarde. Ook bij de Rijksoverheid neemt de aandacht voor de cultuurhistorie toe. Minister Plasterk, die onder meer het cultureel erfgoed in zijn portefeuille heeft, spreekt al van een cultuurhistorische toets van alle ruimtelijke plannen.

De Adviesgroep Cultuurhistorie en Ruimte

Niet alleen de overheid heeft meer oog voor cultuurhistorie. Ook vanuit de advieswereld wordt het aanbod van in cultuurhistorie gespecialiseerde partijen steeds groter. In 2008 is de Adviesgroep Cultuurhistorie en Ruimte opgericht om overheden te ondersteunen bij het ontwikkelen van cultuurhistorisch beleid. De adviesgroep is uniek omdat landschapskundigen, waterkundigen, ecologen en bouwhistorici in één organisatie samenwerken. Dankzij die samenwerking kan de adviesgroep goed en doelgericht inzicht geven in de samenhang tussen (historische) gebouwen en het omringende landschap. Zowel de historische waarde van gebouwen als die van landschappen en (soms onopvallende) landschapselementen worden door de adviesgroep in kaart gebracht en met elkaar in verband gebracht. De adviezen van de groep kunnen uitmonden in gebiedsontwikkelingsprocessen waarbij de cultuur- en natuurhistorie optimaal tot hun recht komen.

Cultuurhistorisch beleidskader

Cultuurhistorisch beleid kan verder gaan dan een monumentenlijst en een verdrag van Malta (archeologie). De Adviesgroep Cultuurhistorie en Ruimte kan voor gemeenten een Cultuurhistorisch Beleidskader opstellen. Daarmee kunnen gemeenten een goede invulling geven aan het ontwikkelen, versterken en beheren van het cultuurhistorisch erfgoed.

Het Cultuurhistorisch Beleidskader maakt duidelijk hoe cultuurhistorie bij verschillende beleidsterreinen wettelijk gezien een rol *moet* spelen. Daarnaast geeft het aan wat de gemeente nog meer *kan* doen om de cultuurhistorie te betrekken bij verschillende beleidsterreinen. Door zijn integrale benadering vormt het Cultuurhistorisch Beleidskader een meerwaarde voor aangrenzende beleidsvelden, waaronder economie, toerisme en recreatie. In het cultuurhistorische beleid moet eerst duidelijk worden *welke* cultuurhistorische waarden in de gemeente aanwezig zijn. Verder moet duidelijk zijn welke waarden de gemeente wil *behouden en versterken* en

waarom men dat wil. Tenslotte moet het beleid duidelijk verwoorden *hoe* de cultuurhistorische waarden zullen worden beschermd en versterkt. Deze onderdelen komen in het cultuurhistorisch beleidskader aan bod.

Het beleidskader bestaat uit:

- Een uitgebreid overzicht van de cultuurhistorische waarden en samenhangen die in de gemeente aanwezig zijn. Het overzicht wordt gemaakt middels een inventarisatie en waardering van cultuurhistorische elementen en bestaat uit een cultuurhistorische waardenkaart en een toegankelijke en overzichtelijke toelichting, geschikt voor een groter publiek. Onze adviseurs zijn in staat om de historische waarde van gebouwen te bepalen en historische landschapselementen (ook onopvallende) te herkennen. Ook kunnen wij de verbanden tussen landschapselementen onderling en tussen gebouwen en landschap aangeven. Waar mogelijk wordt ook gebruik gemaakt van de kennis die bij de bevolking aanwezig is.
- Een onderbouwd advies welke historische elementen en structuren behouden of versterkt dienen te worden.
- Een advies hoe dat behoud en die versterking wettelijk-juridisch geregeld kunnen worden. Wij adviseren over de wijze waarop de cultuurhistorie integraal in het gemeentelijke beleid verankerd kan worden en hoe daar praktisch handen en voeten aan gegeven kan worden. Daarvoor overleggen wij ook met gemeentelijke medewerkers op andere beleidsterreinen.

Uitvoeringsprogramma

Desgewenst vertalen wij het beleidskader voor de gemeente naar een uitvoeringsprogramma, waarin wij prioriteiten aangeven, een werkvolgorde adviseren en het beleid (globaal) financieel vertalen. Daarmee blijft het beleidskader niet op zichzelf staan, maar kan het een dynamisch en praktisch vervolg krijgen in uw gemeente.

Heeft u vragen over wat een Cultuurhistorisch Beleidskader voor u kan betekenen: de Adviesgroep Cultuurhistorie en Ruimte wil u graag van dienst zijn!